

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1944 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Genom en den 17 december 1943 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 7, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 20 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skall erhålla följande ändrade lydelse.

20 §.

Vad i 27 kap. rättegångsbalken samt 12 § lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av samma balk finnes stadgat för det fall att part hålles häktad i målet skall ock gälla i fråga om klagan över beslut varigenom förvandlingsstraff ålagts, där detta gått i verkställighet eller den dömde på grund av annat brott enligt meddelat beslut är förlustig sin frihet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Beträffande verkställighet av utslag varigenom förvandlingsstraff för böter ålagts gäller enligt 17 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff, att vad som är stadgat i fråga om utslag varigenom någon dömts till frihetsstraff skall äga motsvarande tillämpning. Såsom undantag härifrån stadgas dock, att domstolen må förordna att sådant utslag skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft. I 20 § nämnda lag föreskrives, att vad i 27 kap. rättegångsbalken samt 12 § lagen den

14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av samma balk finnes stadgat för det fall att part hålles i målet häktad också skall gälla, där på grund av beslut i mål om förvandling av böter ådömt förvandlingsstraff gått i verkställighet utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft.

Rörande innebörden av bestämmelsen i 20 § må nämnas följande. Enligt 27 kap. 1 § rättegångsbalken, som innehåller föreskrifter om ingivande till hovrätten av besvär över underrätts utslag, står det part, som vill överklaga utslag i mål däri han hålles häktad, öppet att intill besvärstidens utgång avlämna besvärsskrift till Konungens befallningshavande eller tillsyningsmannen vid häktet. 12 § promulgationslagen den 14 juni 1901 innehåller närmare föreskrifter om vad Konungens befallningshavande eller tillsyningsmannen ha att iakttaga i fall, då häktad vill i målet anföra besvär. Har klagande, som i målet hålles häktad, underlåtit att till hovrätten ingiva underrättens protokoll, skall jämlikt 27 kap. 4 § rättegångsbalken felande protokoll införskaffas genom hovrättens försorg. Enligt 12 § samma kapitel gäller, att om part i målet hålles häktad och han eller annan skall höras över besvär, hovrätten har att genom Konungens befallningshavande infordra förklaring på sätt tjänligast finnes.

Frågan om utsträckt tillämpning av bestämmelserna rörande besvär av häktad har tidigare varit föremål för övervägande. I skrivelse den 26 juni 1925 anmodade sålunda chefen för justitiedepartementet hovrätterna och vissa andra myndigheter att inkomma med yttranden angående lämpligheten av en lagändring, varigenom det i 27 kap. 1 § och motsvarande bestämmelse i 30 kap. 35 § rättegångsbalken stadgade förfarandet för besvärsgivande av part, som i målet hålles häktad, erhöle en vidsträcktare tillämpning, ävensom angående innehållet av de bestämmelser vilka i sådant hänseende kunde vara erforderliga. I skrivelsen framhölls, hurusom av vissa avgöranden i rättspraxis framgått, att rätt att i oförmälda ordning ingiva besvär ansetts icke tillkomma den som underginge frihetsstraff utan sammanhang med det mål i vilket klagan fördes, eller den som underginge tvångsarbete, och ej heller den som intagits i allmän uppfostringsanstalt.

I de med anledning av remissen avgivna yttrandena framställdes ingen erinran mot en sådan ändring av reglerna för besvärsgörelsen, att med häktad person i förevarande hänseende likställdes den som enligt i målet meddelat beslut intagits i allmän uppfostringsanstalt. Mot en liknande lagändring jämväl beträffande övriga i remisskrivelsen åsyftade personer ställde sig Svea och Göta hovrätter avvisande, under det att yttrandena eljest gingo i huvudsakligen tillstyrkande riktning även i denna del. Svea hovrätt uttalade i sitt yttrande bl. a., att den i remisskrivelsen ifrågasatta utsträckningen av tillämpningsområdet för oförmälda stadganden i 27 och 30 kapitlen rättegångsbalken enligt hovrättens uppfattning såtillvida mötte betänklighet, som en dylik lagändring skulle försvåra möjligheten att anskaffa säker upplysning om den laga kraft, som kunde hava åkommit underrätters och hovrätters ut-

slag i alla rättegångsmål, som genom besvär kunde dragas under högre rätts prövning.

Vid ärendets anmälan i statsrådet den 27 november 1925 framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Nothin, hurusom från principiell synpunkt väl näppeligen något vore att invända mot att de lättnader i besvärsförfarandet, vilka i vissa fall medgivits part som vore berövad friheten, utsträcktes till andra fall i vilka för vederbörande part föreläge hinder eller svårighet av samma slag att iakttaga de för det ordinära förfarandet gällande föreskrifterna. Vid en lagändring i detta syfte kunde emellertid av praktiska skäl vissa begränsningar vara påkallade, och departementschefen hade funnit nödigt att göra skillnad mellan sådana fall där klagan avsåge det mål, som medfört interneringsbeslutet, och de fall i vilka förekomme en talan utan samband med nämnda mål. Vad anginge de förstnämnda fallen syntes ett likställande med häktad kunna ifrågakomma allenast beträffande den som jämlikt domstols förordnande skulle intagas i allmän uppfostringsanstalt. — Beträffande åter de fall då någon, som vore förlustig sin frihet, ville anföra besvär i mål som icke innefattade beslut om hans internerande syntes de skäl som framhållits av Svea hovrätt tala för att icke till dessa fall helt utsträcka de processuella förmåner, vilka enligt gällande lag vore medgivna person som i målet hölles häktad. Den klagandes intresse i förevarande hänseende syntes bliva i skälig mån tillgodosett, om han berättigades att till Konungens befallningshavande eller vederbörande föreståndare avlämna sin besvärsskrift inom sådan tid att besvären kunde med allmänna posten inkomma till besvärsinstansen före besvärstidens utgång.

I ett den 31 maj 1926 avgivet utlåtande över enligt angivna grunder upprättade lagförslag anförde lagrådet, att lagrådet ansåge sig icke böra avstyrka en lagändring i syfte att med den, som i visst mål hölles häktad, beträffande fullföljd av talan i målet likställa den som på grund av i visst mål meddelat förordnande vore intagen i allmän uppfostringsanstalt eller i avbidan å sådant intagande hölles i förvar. Vad anginge förslagen i återstående del fann lagrådet, under framhållande bl. a. att behovet av lagändringen visat sig föga kännbart, desamma icke böra tillstyrkas.

De upprättade förslagen föranledde ej någon vidare åtgärd i nämnda sammanhang. Genom lagstiftning under år 1934 genomfördes emellertid en lagändring, åsyftande att, beträffande fullföljd av talan, med den som i målet hålles häktad likställa den som enligt i målet meddelat beslut är intagen i allmän uppfostringsanstalt eller i avbidan å sådant intagande hållen i förvar. Vid remiss till lagrådet den 29 september 1933 av lagförslaget härom anförde föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter, att tillräcklig anledning ej syntes föreligga att i detta sammanhang företaga en rubbning av gällande bestämmelser jämväl med avseende å de fall där klagan fördes utan sammanhang med det mål vari den klagande berövats friheten. De skäl, som vid framläggandet av 1925 års förslag anförts mot tanken att även till dessa fall helt utsträcka de förmåner i fråga om besvärsförfarandet, vilka vore medgivna part som i målet hölles häktad, syntes alltjämt äga giltighet. Och

att införa speciella regler för desamma syntes, ej minst i betraktande av den förestående allmänna rättegångsreformen, knappast kunna anses vara av behovet påkallat.

Enligt nya rättegångsbalken 51 kap. 1 § skall part, som vill vädja mot underrätts dom i brottmål, inom tre veckor från den dag, då domen gavs, till underrätten inkomma med vadeinlaga. I motiven till denna bestämmelse har processlagberedningen anmärkt, att med hänsyn till de ändringar som föresloges beträffande sättet för fullföljd av talan några särskilda bestämmelser rörande fullföljdsinlaga från häktade och med dem jämställda icke erfordrades. Genom att inlaga finge insändas med posten underlättades fullföljande av talan. I administrativ ordning borde stadgas skyldighet för tillsyningsman vid häkte och föreståndare för allmän uppfostringsanstalt att mottaga och till underrätten insända fullföljdsinlaga.

I skrivelse till Konungen den 31 december 1940 har *riksdagens justitieombudsman* anfört, att i ett av honom behandlat ärende, däri länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län avgivit yttrande, länsstyrelsen framhållit, att starka skäl syntes tala för att 20 § lagen om verkställighet av bötesstraff ändrades så, att lagrummet bleve tillämpligt jämväl i vissa andra fall än då på grund av beslut i mål om bötesförvandling ådömt förvandlingsstraff gått i verkställighet utan hinder därav att förvandlingsbeslutet ej vunnit laga kraft.

Om nämnda ärende har justitieombudsmannen bl. a. meddelat följande.

Sedan en person av olika domstolar ådömts böter för åtskilliga förseelser, ålades honom förvandlingsstraff för böterna med fängelse i 31 dagar. Den dömde, som vid tiden för meddelandet av detta utslag undergick honom tidigare ådömt frihetsstraff, överlämnade till direktören vid fängelset en till hovrätten ställd skrift vari han anförde besvär över utslaget. Sedan denna skrift från fängelset avlämnats till länsstyrelsen och därefter översänts till hovrätten, förklarade hovrätten, att enär det enligt lag och meddelad besvärshänvisning ålegat den dömde att till hovrätten ingiva sina besvär men besvären blivit med posten insända till hovrätten från Konungens befallningshavande, funne hovrätten besvären icke kunna till prövning upptagas. I klagoskrift till justitieombudsmannen gjorde den dömde gällande att han förlorat sin talan på grund av felaktigt förfarande av fängelsemyndigheten eller någon tjänsteman vid länsstyrelsen. I infordrat yttrande uppgav direktören vid fängelset, att enligt förklaring av en vid ifrågavarande tid såsom direktör tjänstgörande assistent vederbörande tjänsteman vid länsstyrelsen på förfrågan sagt sig kunna mottaga den till assistenten avlämnade besvärsskriften.

Justitieombudsmannen, som med hänsyn till föreliggande omständigheter fann berörda ärende icke föranleda något ingripande från hans sida mot någon tjänsteman, har för egen del uttalat sig för att det undantagsstadgande, som innefattas i bestämmelsen i 20 § lagen om verkställighet av bötesstraff, finge ett vidare tillämpningsområde.

Över justitieombudsmannens framställning ha, efter remiss, *yttranden* avgivits av hovrätterna, fängvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro och Jämtlands län.

I de avgivna yttrandena har den ifrågasatta lagändringen i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Fångvårdsstyrelsen har förklarat sig kunna bestyrka, att begränsningen av undantagsstadgandet i 20 § lagen om verkställighet av bötesstraff visat sig vålla missförstånd och svårigheter vid tillämpningen. Styrelsen funne därför starka skäl tala för en ändring av denna bestämmelse i enlighet med justitieombudsmannens förslag. Styrelsen ville emellertid framhålla, att lätnader i besvär förfarandet vore påkallade även i övriga fall, där en å fångvårdsanstalt intagen person klagade över utslag i annat mål än det, vari han berövats sin frihet. Bestämmelsen att besvären skulle »ingivas», ledde nämligen till omständlighet och andra olägenheter i förfarandet. Enligt styrelsens mening borde därför ånyo övervägas, huruvida icke de förmåner, som beretts häktade i fråga om besvär i mål, däri de hölles häktade, kunde utsträckas till att gälla de i fängelserna intagna i allmänhet.

Beträffande innehållet i övrigt i de avgivna yttrandena hänvisas till s. 8—9 i propositionen.

Vid remiss till lagrådet den 1 oktober 1943 av ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff, vilket lagförslag intagits å s. 12 i propositionen, anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, följande:

»Ett utsträckande av de lätnader i fråga om besvär förfarandet, som gälla för häktade m. fl. vid klagan i det mål vari de berövats friheten, till att omfatta iämväl fall då klagan avser utslag i annat mål är, såsom framgår av det anförda, förenat med vissa olägenheter med hänsyn till möjligheten att utfärda bevis om att dylika utslag vunnit laga kraft. Vid tidigare överväganden av denna fråga har därför tanken på en allmän utvidgning av ifrågavarande regler i sådan riktning icke ansetts böra fullföljas.

Vad justitieombudsmannen anförts synes emellertid innefatta fullgoda skäl att göra undantag för fall då någon som är berövad sin frihet vill klaga över utslag varigenom han dömts till förvandlingsstraff för böter. Såsom justitieombudsmannen framhållit inträffar det jämförelsevis ofta, att mål om bötesförvandling anhängiggöres mot någon som avtjänar frihetsstraff. Några nämnvärda praktiska olägenheter av en dylik begränsad lagändring torde icke behöva uppkomma. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna vill jag alltså förorda, att den nuvarande bestämmelsen i 20 § lagen om verkställighet av bötesstraff erhåller ett vidgat tillämpningsområde.

Jämte de fall, då förvandlingsstraff gått i verkställighet utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft, synes bestämmelsen böra avse de fall, då någon, som vill klaga över utslag varigenom han dömts till förvandlingsstraff, är häktad eller avtjänar honom i annat mål ådömt frihetsstraff. Rörande den som undergår tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring eller internering finnas i 18 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran, 23 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, 12 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare, 13 §

lagen den 22 april 1927 om internering av återfallsförbrytare samt 17 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt bestämmelser som innebära, att frågan om förvandling av den dömda ålagda böter eller om verkställighet av ådömt förvandlingsstraff i regel förfaller. Beträffande tvångsuppfostran gäller dock, att förordnande därom, såframt ej domstolen annorlunda bestämmer, skall verkställas utan hinder av att det ej äger laga kraft och att domstolen i sådant fall må förordna att den dömda skall tagas i förvar i avbidan på verkställigheten. Med avseende å sådan förtida verkställighet föreskrives i 18 § tvångsuppfostringslagen att beslut rörande verkställighet av därmed sammanträffande bötes- eller förvandlingsstraff ej må meddelas förrän frågan om tvångsuppfostran slutligen avgjorts. På grund härav synes det vara påkallat att — liksom skett i 27 kap. rättegångsbalken — med häktad likställa den som är intagen i allmän uppfostringsanstalt eller i avbidan på sådant intagande hållen i förvar. Även beslut om ungdomsfängelse skall i regel gå i omedelbar verkställighet. Då emellertid ungdomsfängelse, i motsats till tvångsuppfostran, är att anse som ett frihetsstraff, lär den därtill dömda omfattas av den nyss föreslagna bestämmelsen om den som undergår honom i annat mål ådömt frihetsstraff. Enligt 6 § i 1937 års lag kan i visst fall också beslut om förvaring verkställas innan det vunnit laga kraft, men någon särbestämmelse i ifrågavarande hänseende för detta fall torde icke erfordras. På grund av de särskilda regler om bortfallande av förvandlingsstraff som finnas upptagna i 9 § lagen om verkställighet av bötesstraff torde det slutligen ej heller vara erforderligt att i 20 § samma lag medtaga de fall då den dömda är intagen å allmän alkoholistanstalt eller tvångsarbetsanstalt eller för skyddsuppfostran i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt.

Svea hovrätt har vid tillstyrkan av förslaget förutsatt, att föreskrift meddelades att lagakraftbevis å beslut om bötesförvandling ej finge läggas till grund för verkställighet av utslaget, om beviset utfärdats tidigare än å tredje dagen efter besvärstidens utgång. En dylik till verkställighetsmyndigheterna riktad föreskrift torde emellertid knappast innebära en ändamålsenlig reglering av spörsmålet. Det synes vara lämpligare att, såsom för närvarande torde iakttagas vid utfärdande av lagakraftbevis i mål vari den tilltalade är häktad, vederbörande tjänsteman i hovrätten väntar med att avgiva sådant bevis till dess skälig tid förflutit efter besvärstidens utgång. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde ej vara erforderlig. Vad Göta hovrätt anfört om behovet för vederbörande hovrätt att veta, huruvida den dömda, när utslag meddelas, alltjämt är berövad friheten, synes ej heller böra föranleda någon särskild bestämmelse. I förekommande tveksamma fall lär hovrätten utan svårighet själv kunna inhämta upplysning därom. Det torde slutligen ej heller vara behövt att för sådana fåtaliga fall stadga skyldighet för fängelsemyndighet att erinra den som frigives om vad han har att iakttaga vid fullföljande av sin talan mot det beslut varigenom förvandlingsstraff ålagts.

Den föreslagna lagändringen torde böra träda i kraft den 1 juli 1944.»

I *propositionen* har stadgandet i 20 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff i enlighet med därom gjord hemställan från lagrådet utvidgats till att avse de fall då förvandlingsstraff gått i verkställighet eller den dömde på grund av annat brott enligt meddelat beslut är förlustig sin frihet.

Utskottet.

Jämlikt 17 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skall vad som är stadgat om verkställighet av utslag varigenom någon dömts till frihetsstraff äga motsvarande tillämpning å utslag varigenom förvandlingsstraff för böter ålagts. Såsom undantag härifrån stadgas dock, att domstolen må förordna att sådant utslag skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft. I 20 § föreskrives, att vad i 27 kap. rättegångsbalken samt 12 § lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av samma balk finnas stadgat för det fall att part hålles i målet häktad också skall gälla, där på grund av beslut i mål om förvandling av böter ådömt förvandlingsstraff gått i verkställighet utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft. Denna hänvisning innebär att bötesfånge i angivna undantagsfall äger rätt att intill besvärstidens utgång avlämna besvärsskrift till Konungens befallningshavande eller tillsyningsmannen vid häktet (27 kap. 1 § rättegångsbalken). Han behöver sålunda icke såsom klagande parter i besvärsmål i allmänhet ingiva sina besvär till hovrätten. Den ifrågavarande förmånen innebär jämväl att eljest gällande besvärstid i praktiken förlänges med en eller annan dag. Konungens befallningshavande eller tillsyningsmannen är på grund av hänvisningen till 12 § promulgationslagen den 14 juni 1901 pliktig tillse att den dömde erhåller nödigt biträde vid anförande av besvär och har att ofördröjligen insända besvärsskriften till hovrätten. Har den dömde underlåtit att till hovrätten ingiva underrättens protokoll, skall felande protokoll införskaffas genom hovrättens försorg (27 kap. 4 § rättegångsbalken). Skall den dömde eller annan höras över anförda besvär, åligger det på grund av stadgande i 27 kap. 12 § rättegångsbalken hovrätten att genom Konungens befallningshavande infordra förklaring på sätt tjänligast finnes.

Det genom förevarande proposition framlagda förslaget till ändrad lydelse av 20 § lagen om verkställighet av bötesstraff innebär att nu omförmälda processuella förmåner utsträckas att gälla i alla fall av klagan över beslut varigenom förvandlingsstraff ålagts, försåvitt straffet gått i verkställighet eller den dömde på grund av annat brott enligt meddelat beslut är förlustig sin frihet. Av utskottets här ovan lämnade redogörelse framgår, att propositionen närmast föranletts av ett rättsfall, däri hovrätt förklarar sig icke kunna till prövning upptaga besvär över bötesförvandlingsutslag, vilka insänts till hovrätten med posten. Genom en den 10 mars 1944 dagtecknad proposition, nr 200, varöver utskottet denna dag avgivit särskilt utlåtande, nr 38, har Kungl. Maj:t framlagt förslag till lag om rätt att i mål och ärenden som tillhöra domstols handläggning insända handlingar med posten m. m. Enligt sistnämnda lagförslag, som tillstyrkts av utskottet, må bland

annat besvärsläsa inlämnas genom bud eller insändas med posten i betalt brev. Genom dessa bestämmelser komma de syften som man velat uppnå genom de föreslagna ändringarna i 20 § lagen om verkställighet av bötesstraff att i allt väsentligt bliva tillgodosedda. De olägenheter i fråga om klagan över bötesförvandlingsutslag som följt av gällande föreskrifter angående besvärsläsa förhandlet torde ha berott på förbudet mot att insända besvärsläsa med posten. Då sådan rätt nu kommer att tillerkännas klagande i alla mål synes tillräcklig anledning icke föreligga att vid sidan härav öppna möjlighet för den som vill klaga över beslut varigenom förvandlingsstraff ålagts att utöver vad redan gäller avlämna besvärsläsa till Konungens befallningshavande eller tillsyningsmannen vid häktet. En lagändring av dylik innebörd skulle medföra avsevärda processuella olägenheter därigenom att lagakraftbevis icke skulle kunna utfärdas vid besvärsläsa utgång. De särskilda förmåner — något förlängd besvärsläsa och lagstadgad rätt att påkalla biträde av Konungens befallningshavande eller tillsyningsmannen vid häktet — som de föreslagna ändringarna i bötesverkställighetslagen skulle medföra för ifrågavarande klagande synas vara av helt underordnad betydelse. Det torde i nu ifrågavarande hänseenden icke finnas tillräcklig anledning att ställa personer som anföra besvär över beslut varigenom förvandlingsstraff ålagts i en bättre ställning än dem som besvärsläsa sig över utslag i andra mål. Vad bestämmelserna i 12 § promulgationslagen den 14 juni 1901 beträffar torde man för övrigt kunna utgå från att vederbörande fängelsemyndigheter lämna fångarna erforderligt biträde även om uttrycklig skyldighet därutinnan icke föreskrivits i lag. I varje fall kan dylik skyldighet åläggas dem i administrativ ordning.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

att förevarande proposition, nr 7, måtte av riksdagen avslås.

Stockholm den 23 maj 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Branting*, Karl Johan Olsson*, Siljeström, Olofsson och Lodenius;

från andra kammaren: herrar Hedlund i Östersund, Werner*, Björling, Lindberg, Landgren, Lindahl, Skoglund i Umeå och Sundqvist.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.